

કુર્આનની સર્વગ્રાહી તફસીર (વિવરણ)

મઆરિફુલ કુર્આન

ગુજરાતી

મૂળ લેખક

હઝરત મવલાના મુફતી મુહમ્મદ શફીઝ્ સા. (રહ.)

અનુવાદક

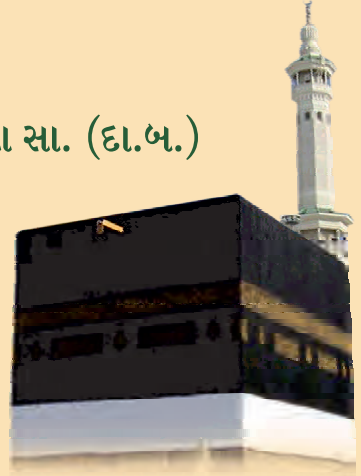
ઈલ્યાસ ગુલામમુહમ્મદ આદમ સાલેહ પટેલ (ખાનપુરી)

પ્રકાશક

હઝરત મવલાના ઈસ્માઈલ વલી ભૂતા સા. (દા.ખ.)

સ્થાપક તથા મોહતમિમ

જમિઅતુલ ઝનાત ટંકારીઆ
મુ.પો. ટંકારીઆ,
તા. જિ. ભરૂચ (ગુજરાત)

www.maarifulqurangujarati.com

કાનૂની ચેતવણી: ● આ તફસીરનો હેતુ ફી-સબિલિલ્લાહ પ્રચાર પ્રસારનો છે, જેથી કોઈપણ વ્યક્તિએ પ્રસ્તુત વેબસાઈટના કોઈપણ સાહિત્યનો અથવા તેના કોઈપણ ભાગનો ઉપયોગ વેપારી ધોરણે કરવાની અથવા કિતાબ સ્વરૂપે છપાવવાની સખત મનાઈ છે. માત્ર ઓનલાઈન શેરીંગ કોઈપણ પ્રકારના એડીટીંગ સિવાય કરી શકાય છે.

● પ્રકાશક પાસે આ તફસીરના પ્રિન્ટેડ કોપીના સર્વ હક્ક કોપી રાઇટેડ હોવાના કારણે મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતીમાંથી પ્રકાશક અને અનુવાદકનો પ્રિન્ટેડ કોપીનો પેજ નંબર, ભાગ નંબરનો હવાલો આપી કોઈ ફકરો કે વાક્ય કોઈ કિતાબ અથવા લેખમાં કોઈપણ જાતના એડીટીંગ વિના લખી / છાપી શકાય છે.

● આ બાબતોનું ઉલ્લંઘન કરનાર સામે કાયદેસરની કાનૂની કાર્યવાહી કરવાની સખત ચેતવણી આપવામાં આવે છે.

નોંધ : મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતીના ૧૧ ભાગોની હાર્ડ પ્રિન્ટેડ કોપી મેળવવા માટે પ્રકાશક હઝરત મવલાના ઈસ્માઈલ ભૂતા સાહબનો સંપર્ક કરવા વિનંતી છે.

Designed and Typesetting By: Safwan Patel Khanpuri

પ્રકરણ (૯૦)

સૂરએ બલદ

સૂરએ બલદ મક્કામાં નાઝિલ થઈ જેની ૨૦ આયતો છે.

આયતો : (સૂરએ બલદ : આયત નં. ૧ થી ૨૦)

﴿الباقية﴾ ﴿٩٠﴾ سُورَةُ الْبَلَدِ مَكِّيَّةٌ ٣٥ ﴿١﴾ ﴿٢﴾ ﴿٣﴾ ﴿٤﴾ ﴿٥﴾ ﴿٦﴾ ﴿٧﴾ ﴿٨﴾ ﴿٩﴾ ﴿١٠﴾ ﴿١١﴾ ﴿١٢﴾ ﴿١٣﴾ ﴿١٤﴾ ﴿١٥﴾ ﴿١٦﴾ ﴿١٧﴾ ﴿١٨﴾ ﴿١٩﴾ ﴿٢٠﴾ ﴿تَارُ مَوْصِدًا﴾ ﴿٤﴾

لَا أَقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ ۚ وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ ۖ وَوَالِدًا وَمَا وُلَدًا ۖ لَقَدْ خَلَقْنَا

الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۖ أَيَحْسَبُ أَنْ لَنْ يُقَدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ ۖ يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُبَدًا ۚ

أَيَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ ۖ أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ ۚ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ۚ

وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ۚ فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ۚ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ ۚ

فَكَّ رَقَبَةً ۚ أَوْ إِطْعَمَ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ ۚ لَبِيبًا ذَا مَقْرَبَةٍ ۚ أَوْ مَسَّ كَيْنًا

ذَا مَقْرَبَةٍ ۚ ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَّصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ۚ

أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِالَّذِينَ آمَنُوا ۚ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ۚ عَلَيْهِمُ

تَارُ مَوْصِدًا ۚ ﴿٤﴾

તરજુમો / તફસીર :

અલ્લાહના નામથી શરૂ કરું છું જે ઘણો જ દયાળુ અને કૃપાળુ છે.

હું આ શહેર (મક્કા)ના સોગંદ ખાઉં છું (૧) અને આપના ઉપર આ શહેરમાં (લડાઈની) મનાઈ રહેશે નહિ (૨) અને બાપ (એટલે હઝરત આદમ (અલૈ.) તથા તેમની અવલાદના સોગંદ (૩) કે અલબત્ત, અમે

માણસને બહુ મહેનતમાં (સપડાયેલો) બનાવ્યો છે. (૪) શું તે એમ ધારે છે કે તેના ઉપર કોઈનો કાબૂ નહિ ચાલે ? (૫) (અને ફુલાઈ)ને કહે છે કે મેં પુષ્કળ માલ વાપરી નાખ્યો છે. (૬) શું તે એમ ધારે છે કે તે (ના મૂળ મુદ્દા)ને કોઈએ જોયો જ નથી ? (૭) શું અમે તેને બે આંખો (૮) અને (એક) જીભ તથા બે હોઠ આપ્યા નથી ? (૯) અને અમે તેને (ભલાઈ-બુરાઈની ઘાટીના) બન્ને માર્ગ દેખાડી આપ્યા (૧૦) છતાં તે માણસ (દીનની) ઘાટીમાં થઈને નીકળ્યો નહિ (૧૧) અને તમે શું સમજ્યા કે તે ઘાટી શું છે ? (૧૨) તે કોઈ ગરદનનું છોડાવવું (૧૩) અથવા ભૂખ (દુકાળ)ના દિવસમાં ખવડાવવું (૧૪) એવા યતીમને (ખવડાવવું) જે સગાઈવાળો છે (૧૫) અથવા ધૂળમાં રોળાઈ રહેલા મિસ્કીનને (ખવડાવવું) (૧૬) ફરી તે (એટલે મજકુર કામોમાં ખર્ચ કરનાર) એવા લોકોમાંથી હોય કે જેઓ ઈમાન લાવ્યા અને આપસમાં ધીરજ (સબર)ની ભલામણ કરતા રહ્યા તેમજ દયાભાવ રાખવાની તાકીદ કરતા રહ્યા. (૧૭) એવા લોકો જ મહા ભાગ્યશાળી છે (૧૮) અને જે લોકોએ અમારી આયતોનો ઈનકાર કર્યો તેઓ દુર્ભાગી છે. (૧૯) તેઓની ઉપર (જહન્નમની) આગ બંધ કરવામાં આવશે. (૨૦)

વિસ્તૃત વિવરણ :

لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ لَا આ સ્થળે વધારે છે અને કસમોમાં આ પ્રકારે આ શબ્દ વધારે લાવવો અરબના રૂઢિપ્રયોગોમાં પ્રખ્યાત છે અને વધારે મજબૂત વાત એ છે કે આ શબ્દ لَا શ્રોતાના ખોટા વિચારો અને માન્યતાઓના રદિયા માટે કસમની શરૂઆતમાં લાવવામાં આવે છે જેનો અર્થ એ હોય છે કે તમે જે માન્યતા ધરાવો છો તે સાચી નથી બલકે અમે સોગંદપૂર્વક કહીએ છીએ કે વાસ્તવિકતા એ છે જે અમે વર્ણન કરીએ છીએ અને الْبَلَدِ (અલ બલદ)થી ભાવાર્થ મક્કા મુકર્મહ છે, જેમકે સૂરએ વતીનમાં પણ મક્કા શહેરની કસમ ખાવામાં આવી છે અને તેની સાથે તેનું લક્ષણ સલામતીનું સ્થળ એટલે કે અમીન હોવાનું પણ વર્ણન કર્યું.

وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ મક્કા શહેરના સોગંદ ખાવા આ શહેરની બીજા શહેરો કરતાં વધારે શ્રેષ્ઠતા અને ઉચ્ચતાને બતાવવું છે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને અદી

(રદિ.)થી રિવાયત છે કે રસૂલે કરીમ ﷺ એ હિજરત સમયે મક્કા શહેરને સંબોધન કરીને કહ્યું કે અલ્લાહ રબ્બુલ ઈજ્જતની કસમ છે કે તું સમગ્ર પૃથ્વી પટ ઉપર અલ્લાહ તઆલા નજીક સૌથી વધારે સારું અને પ્રિય છે અને જો મને અહીંયાંથી નીકળવા ઉપર મજબૂર કરવામાં આવ્યો ન હોત તો હું તારી જમીન ઉપરથી ન નીકળ્યો હોત.

(રવાહુ તિરમિઝી, ઈબ્ને માજહ, મઝહરી)

﴿وَأَنْتَ حَلٌّ شَبَدًا﴾ (હિલ્લ)માં બે સંભાવનાઓ છે. એક એ કે જો حَوْل (હુલૂલ)થી બન્યો હોય જેનો અર્થ કોઈ વસ્તુની અંદર સમાઈ જવાનો અને તેમાં રહેવાનો અથવા તેમાં ઊતરી જવાનો થાય છે. આ આધારે "હિલ્લ"નો અર્થ ઉતરનાર અથવા રહેનારનો થશે અને આયતનો ભાવાર્થ એ થશે કે મક્કા શહેર પોતે પણ ઈજ્જતવાળું, સન્માનવાળું અને પવિત્ર છે. ખાસ કરીને જ્યારે કે રસૂલે કરીમ ﷺ આ શહેરમાં રહે છે તો તેમાં વસવાટ કરનારની શ્રેષ્ઠતાના લીધે પણ મકાનની શ્રેષ્ઠતા વધી જાય છે તેથી શહેરની ઈજ્જત અને સન્માન આપ ﷺના તેમાં વસવાટ કરવાને લીધે બમણું થઈ ગયું. બીજી સંભાવના એ છે કે શબ્દ "હિલ્લ" એ حَلَّتْ થી બન્યો હોય, તેનો અર્થ કોઈ વસ્તુના હલાલ હોવાનો છે. આ આધારે શબ્દ "હિલ્લ"ના બે અર્થ હોઈ શકે છે. એક એ કે તમને મક્કાના કાફિરોએ હલાલ સમજી રાખ્યા છે કે તમારી હત્યા કરવા હંમેશા તૈયાર રહે છે જ્યારે કે તેઓ પોતે પણ મક્કા શહેરમાં કોઈ શિકારનો શિકાર કરવો પણ હલાલ સમજતા નથી પરંતુ તેમનો અત્યાચાર અને બદમાશી એ હદે વધી ગઈ છે કે જે પવિત્ર સ્થળ ઉપર કોઈ જાનવરને કતલ કરવું પણ જાઈઝ નથી સમજતા અને પોતે તે લોકોની પણ એ જ માન્યતા છે તેવા સ્થળે તેમણે અલ્લાહના રસૂલ ﷺની હત્યા અને તેમના પ્રાણને હલાલ સમજી લીધા છે. હિલ્લનો બીજો અર્થ એ પણ હોઈ શકે છે કે આપ ﷺની વિશિષ્ટતા છે કે આપ ﷺ માટે મક્કાના હરમમાં કાફિરોને કતલ કરવું હલાલ થવાનું છે જેમકે ફત્હે મક્કામાં એક દિવસ માટે આપ ﷺ ઉપરથી આ હરામ હોવાનો હુકમ ઉઠાવી લેવામાં આવ્યો હતો અને કાફિરોની કતલ હલાલ કરી દેવામાં આવી હતી. મઝહરીમાં ત્રણે સંભાવનાઓ ઉપસ્થિત છે અને ત્રણે અર્થોની ગુંજાઈશ છે.

﴿وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدٌ﴾ માં શબ્દ وَالِد થી ભાવાર્થ હઝરત આદમ (અલૈ.) છે જે

બધી જ માનવજાતના પિતા છે અને مَوَالِدُ થી ભાવાર્થ તેમના સંતાનો છે જે દુનિયાની શરૂઆતથી કયામત સુધી આવશે. આ રીતે આ શબ્દોમાં હઝરત આદમ (અલૈ.) અને સમગ્ર માનવજાતિની સોગંદ ખાવામાં આવી. આગળ આ સોગંદનો જવાબ ઉપસ્થિત છે.

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ માં શબ્દ کَبَدٌ નો શાબ્દિક અર્થ મહેનત અને તકલીફનો છે. અર્થ એ છે કે માનવી પોતાના સ્વભાવથી પોતાની પ્રકૃતિમાં એવો પેદા કરવામાં આવ્યો છે કે ઉંમરની શરૂઆતથી અંત સુધી મહેનતો અને તકલીફોમાં રહે છે. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.)એ કહ્યું કે ઉંમરની શરૂઆતથી માતાના ઉદરમાં કેદ રહ્યો, પછી જન્મ સમયની મહેનત અને તકલીફ વેઠી, પછી માનું દૂધ પીવાની, પછી તેને છોડવાની મહેનત, પછી પોતાની રોજી અને જિંદગીની જરૂરિયાતો પૂરી કરવાની મહેનત અને તકલીફ, પછી ઘડપણની તકલીફો, પછી મોત, પછી કબ્ર, પછી હશર અને તેમાં અલ્લાહ તઆલા સામે અમલોનો જવાબ આપવો, પછી બદલો અને સજા, આ બધા તબક્કાઓ તેના ઉપર મહેનતોના જ આવે છે અને આ મહેનત અને તકલીફ જો કે માણસની સાથે ખાસ નથી, બધા જ પ્રાણીઓ પણ તેમાં સામેલ છે પરંતુ આ હાલતને માનવી માટે ખાસ એટલા માટે કહી કે પ્રથમ તો બધા પ્રાણીઓથી વધારે તે બુદ્ધિ અને સમજદારી ધરાવે છે અને મહેનતની તકલીફ પણ સમજદારી હોવાના લીધે વધારે થાય છે. બીજું અંતે સૌથી મોટી મહેનત મહશરમાં ફરીવાર જીવીત થવાની છે કે આખી જિંદગીના અમલોનો હિસાબ આપવાનો છે અને બીજા જાનવરો માટે એવું નથી.

અમુક ઉલમાએ કહ્યું કે કોઈ મખ્લૂક એટલી તકલીફો નથી વેઠતી જેટલી માણસ બરદાસ્ત કરે છે એ છતાં કે તે શરીર અને કદકાઠીમાં ઘણા જાનવરો કરતાં કમજોર અને અશક્ત છે. દેખીતું છે કે માનવીની દિમાગી શક્તિ સૌથી વધારે છે એટલા માટે તેને આ વિશિષ્ટતા આપવામાં આવી. મક્કાએ મુકર્રમહ અને આદમ (અલૈ.) તથા આદમ (અલૈ.)ના સંતાનોના સોગંદ ખાઈને અલ્લાહ તઆલાએ એ હકીકતને વર્ણન કરી કે માણસને અમે મહેનત અને તકલીફમાં જ અને એટલા જ માટે પેદા કર્યો છે જે એ બાબતની દલીલ છે કે માનવી આપમેળે પેદા નથી થઈ

ગયો અથવા તેને કોઈ બીજા માનવીએ જન્મ નથી આપ્યો બલકે તેનો પેદા કરનાર એક સર્વશક્તિમાન છે જેણે પોતાની હિકમતથી દરેક મખ્લૂકને ભિન્ન ભિન્ન પ્રકૃતિ, સ્વભાવ અને ખાસ પ્રવૃત્તિઓ અને કૃત્યો કરવાની ક્ષમતા આપીને પેદા કર્યા છે, જો માનવીના સર્જનમાં પોતે માનવીની કંઈક દખલગીરી હોત તો તેણે પોતાના માટે આવી મહેનતો અને તકલીફો ક્યારેય નક્કી ન થવા દીધી હોત.

(કુર્તબી)

દુનિયામાં સંપૂર્ણ રાહત જેમાં કોઈ તકલીફ ન હોય તે કોઈને પ્રાપ્ત થઈ શકતી નથી તેથી માનવીએ હંમેશા મહેનત અને તકલીફ માટે તૈયાર રહેવું જોઈએ :

આ કસમ અને કસમના જવાબમાં માનવીને એ બાબત ઉપર ચેતવવામાં આવ્યો છે કે જો તમારી એવી ઈચ્છા છે કે દુનિયામાં હંમેશા રાહત જ રાહત મળે, કોઈ તકલીફ સાથે વાસ્તો જ ન પડે તો એ કોરી કલ્પના માત્ર છે જે ક્યારેય પ્રાપ્ત નહીં થઈ શકે એટલા માટે આવશ્યક છે કે દરેક વ્યક્તિને દુનિયામાં મહેનત, તકલીફ, રંજ ગમ અને મુસીબત પડે અને જ્યારે તકલીફ અને મુસીબત આવવાની જ છે તો બુદ્ધિશાળી માણસનું કામ એ છે કે આ મહેનત અને તકલીફ તે વસ્તુ માટે વેઠે જે તેને કાયમી ધોરણે કામ લાગે અને કાયમી રાહતનો સામાન બને અને તે માત્ર ઈમાન અને અલ્લાહ તઆલાના આજ્ઞાપાલન ઉપર જ અવલંબિત છે. આગળ ગાફેલ અને આબિરતના ઈન્કારી માનવીની અમુક અજ્ઞાનતાપૂર્ણ ટેવોનું વર્ણન કરીને કહ્યું, **أَيَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ** એટલે કે શું આ મૂર્ખ એવું સમજે છે કે તેના દુષ્કૃત્યો કોઈએ જોયા નથી ? તેણે જાણી લેવું જોઈએ કે તેનો સર્જનહાર તેની દરેક પ્રવૃત્તિ જોઈ રહ્યો છે.

આંખ અને જીભના સર્જનમાં અમુક હિકમતો :

نَجْدِينَ لَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ (નજદ્યુન)નો શાબ્દિક અર્થ તે માર્ગનો છે જે ઊંચાઈ તરફ જાય છે, તેનો ભાવાર્થ ખુલ્લો અને સ્પષ્ટ માર્ગ છે અને આ બે માર્ગોમાંથી એક ભલાઈ અને સફળતાનો છે જ્યારે બીજો બરબાદીનો માર્ગ છે.

પાછલી આયતોમાં માનવીની આ બેદરકારી અને અજ્ઞાનતા ઉપર

ચેતવણી હતી કે તે એવું સમજે છે કે મારા ઉપર અલ્લાહ તઆલાને પણ કાબૂ નથી અને એ કે તેની પ્રવૃત્તિઓ અને તેના કૃત્યોને કોઈ જોનાર નથી. આ આયતમાં અમુક તે નેઅમતોનું વર્ણન છે જે અલ્લાહ તઆલાએ તેના અસ્તિત્વમાં એવી અર્પણ કરી છે કે પોતે તેની કારીગીરી અને હિકમત ઉપર જ વિચાર કરે તો અલ્લાહ તઆલાની અદ્વિતિય હિકમત અને કુદરતનો નજારો આ વસ્તુમાં જ જોવા મળશે. તેમાં પ્રથમ બે આંખોનું વર્ણન કર્યું કે આંખને નાજૂક પરદામાં નાજૂક નસોવાળી અને તેમાં કુદરતી પ્રકાશ, પછી આંખની બનાવટ અને અંતે આંખ એ અત્યંત નાજૂક અવયવ છે તેની હિફાઝતનો કેવો પ્રબંધ પોતે તેના સર્જનમાં કરવામાં આવ્યો કે તેના ઉપર એવા પરદા નાંખ્યા જે સ્વચાલિત (ઓટોમેટિક) મશીનની જેમ જ્યારે કોઈ નુકસાનકારક વસ્તુ સામેથી આવતી દેખાય છે તો આપમેળે અનિચ્છાવર્તી સ્વરૂપે પણ બંધ થઈ જાય છે. આ પરદાઓ ઉપર પાંપળોના વાળ ઊભા કરી દીધા કે જેનાથી ઘૂળ અને કચરો અટકી જાય. તેના ઉપર ભવાંઓના વાળ મૂક્યા કે ઉપરથી આવનારી વસ્તુ સીધે સીધી આંખમાં ન પહોંચે, તેને ચહેરાની અંદર ખાડામાં એ રીતે ફીટ કરવામાં આવી કે ઉપર ખોપડીનું સખત હાડકું છે અને નીચે ગાલનું સખત હાડકું છે. માણસ જો મોંઢાભેર ઊંઘો પડી જાય અથવા તેના ચહેરા ઉપર સામેથી કોઈ વસ્તુ ટકરાય તો ઉપર નીચેના હાડકાં આંખને બચાવી લે છે.

બીજી વસ્તુ જીભ છે, તેનું આશ્ચર્યજનક સર્જન અને મનમાં છુપાયેલી વાતોનું પ્રતિનિધિત્વ જે આ અત્યંત સંવેદનશીલ અને સ્વચાલિત અવયવ દ્વારા થાય છે, તેની નવાઈ ઉપજાવે એવી કાર્ય પ્રણાલીને જુઓ કે મનમાં એક વિષય આવ્યો, દિમાગે તેના ઉપર વિચાર કર્યો, તેના માટે શબ્દો તૈયાર કર્યા અને તે શબ્દો આ જીભના મશીન દ્વારા નીકળવા લાગ્યા. આ આટલું મોટું કામ કેટલી સંગતતાથી થઈ રહ્યું છે કે સાંભળનારને એની અનુભૂતિ પણ નથી થઈ શકતી કે આ શબ્દો જીભ ઉપર આવવામાં તેની પાછળ કેટલી બધી મશીનરીએ કામ કર્યું છે ત્યારે આ શબ્દો જીભ ઉપર આવ્યા છે. જીભની સાથે شَفْتِيْن (શફતયૂન) એટલે કે બંને હોઠોનું વર્ણન એટલા માટે કર્યું કે જીભના કાર્યમાં હોઠ ઘણા મદદગાર છે. અવાજ અને શબ્દોના વિશિષ્ટ ધ્વનિ આ જ હોઠ બનાવે છે અને કદાચ એટલા માટે પણ કુદરતે જીભને આટલું મહત્ત્વનું મશીન બનાવ્યું કે અડધી

મિનિટમાં તેનાથી એવા શબ્દો પણ બોલી શકાય છે કે જે તેને જહન્નમમાંથી કાઢીને જન્નતમાં પહોંચાડી દે જેમકે ઈમાનનો કલિમો અથવા દુનિયામાં દુશ્મનની નજરમાં પણ તેને પ્રિય બનાવી દે જેમકે પોતાના પાછલા કુસૂરોની મા'ફી માંગવી અને આ જ જીભથી આટલા જ સમયમાં એવા શબ્દો પણ બોલી શકાય છે જે તેને જહન્નમમાં પહોંચાડી દે જેમકે કુફ્રનો કલિમો અથવા દુનિયામાં તેના મોટામાં મોટા મહેરબાન મિત્રને તેનો દુશ્મન બનાવી દે જેમકે તેને અપશબ્દો અથવા ગાળો આપવી વગેરે. જે રીતે જીભના લાભ અસંખ્ય છે તેની બરબાદ કરવાની શક્તિ પણ એ જ પ્રકારે છે, જાણે આ એક બે ધારી તલવાર છે જે દુશ્મન ઉપર પણ ચાલી શકે છે અને પોતે પોતાનું ગળું પણ કાપી શકે છે, તેથી અલ્લાહ તઆલા શા'નુહૂએ આ તલવારને બે હોઠોનો ગિલાફ ઓઢાડી સંતાડી દીધી છે અને આ સ્થળે હોઠોનું વર્ણન કરવાથી એ તરફ ઈશારો હોઈ શકે છે કે જે માલિકે માણસને જીભ આપી તેણે તેને રોકવા અને બંધ કરવા માટે હોઠ પણ આપ્યા છે તેથી તેનો ઉપયોગ સમજી વિચારી કરો, સ્થળ અને સમય જોયા વિના તેને હોઠોના મ્યાનમાંથી ન કાઢો.

ત્રીજી વસ્તુ બે માર્ગોની હિદાયત છે, એટલે કે અલ્લાહ તઆલાએ ભલાઈ અને બુરાઈની ઓળખ માટે એક ક્ષમતા અને સ્વાભાવિક સમજ માનવીના અસ્તિત્વમાં મૂકી દીધી છે, જેમકે કુર્આને કરીમે કહ્યું **فَالْهَمَّهَا فَجُورَهَا وَتَقْوَاهَا** (ફૂજૂરા) એટલે કે માણસના નફ્સની અંદર અલ્લાહ તઆલાએ **جُورًا** ("દુષ્કૃત્યો" અને તકવા (અલ્લાહનો ડર) બંને પ્રકારની ક્ષમતા મૂકી દીધી છે તો એ રીતે શરૂઆતની એક હિદાયત માનવીને પોતે તેના માંહલામાંથી મળે છે પછી આ માર્ગદર્શનના સમર્થન માટે અંબિયા (અલૈ.) અને આસમાની કિતાબો આવે છે જે તેને બિલકુલ સ્પષ્ટ કરી દે છે. ખુલાસો એ છે કે અજ્ઞાન અને બેદરકાર માનવી અલ્લાહ તઆલાની કુદરતનો ઈન્કારી પોતાના અસ્તિત્વની અમુક જાહેર વસ્તુઓમાં ચિંતન કરે તો કુદરત અને હિકમતે હક્કની વિશિષ્ટતાઓનો સાક્ષાત્કાર થઈ જશે. આંખોથી જુઓ, પછી જીભથી સ્વીકાર કરો અને પછી બે માર્ગોમાંથી ભલાઈનો માર્ગ અપનાવો.

આગળ ફરી તેના બેદરકારીપણા, બેફિકી તથા લાપરવાહી ઉપર ચેતવણી છે કે આ સ્પષ્ટ દલીલોથી અલ્લાહ તઆલાની સંપૂર્ણ કુદરતનું અને તેના દ્વારા

ક્યામતમાં ફરીવાર સજીવન થવાનું અને હિસાબ દેવાનું યકીન થઈ જવું જોઈએ અને આ યકીનનો તકાદો એ હતો કે તે અલ્લાહ તઆલાની મખ્લૂકને લાભ અને રાહત પહોંચાડે, તેમને પીડાથી બચાવે અને અલ્લાહ તઆલા ઉપર ઈમાન લાવે અને પોતે પોતાની સુધારણા કરે અને બીજા લોકોની સુધારણાની ફિકર ચિંતા કરે જેથી ક્યામતમાં તે અસ્લાબે યમીન એટલે કે જન્મતવાળાઓમાં સામેલ થઈ જાય પરંતુ આ અભાગિયાએ એવું ન કર્યું બલકે કુફ્ર ઉપર કાયમ રહ્યો જેનું પરિણામ જહન્નમની આગ છે. સૂરતના અંત સુધી આ વિષય વર્ણન થયો છે, તેમાં અમુક નેક અમલો ન અપનાવવાને એક ખાસ શૈલી દ્વારા વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે.

عَقَبَهُ شَوْحٌ فَلَا أَفْئَحَمَ الْعَقَبَةَ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ فَكُّ رَقَبَةٍ
(અકબલ) પહાડની મોટી શીલાને કહે છે અને બે પહાડો વચ્ચેના માર્ગને એટલે કે ખીણને પણ; તથા દુશ્મનોથી છુટકારો મેળવવામાં આ અકબલ માનવીને મદદ કરે છે કે પહાડના શિખર ઉપર ચઢીને દુશ્મનથી પોતાને બચાવી લે અથવા તો ખીણમાં સંતાઈને અહીંયાંથી નીકળી જાય. આ સ્થળે આજ્ઞાપાલન અને ઈબાદતોને એક "અકબલ" તરીકે ઓળખાવ્યું છે કે જે રીતે અકબલ માણસને દુશ્મનથી છુટકારો અપાવવાનું કારણ બને છે એ જ રીતે નેક અમલો આખિરતના અમલથી છુટકારાનું માધ્યમ બને છે, પછી તે નેક અમલોમાં પ્રથમ رَقَبَةٍ فَكُّ કહ્યું. એટલે કે કોઈ ગુલામને આઝાદ કરવો ઘણી મોટી ઈબાદત છે અને એક માણસની જિંદગી બનાવી દેવું છે. બીજી વસ્તુ وَأَوْطَاعًا વર્ણન કરી કે ભૂખ્યાઓને ખાવું ખવડાવવું ઘણો મોટો સવાબ છે અને કોઈને પણ ખાવું ખવડાવવું સવાબથી ખાલી નથી પરંતુ અમુક લોકોને ખવડાવવું ઘણો મોટો સવાબ બની જાય છે, એટલા માટે આ મોટા સવાબને પ્રાપ્ત કરવા માટે કહ્યું يَتِيْمًا ذَا مَقْرَبَةٍ أَوْ مَسْكِينًا માટે કહ્યું એટલે કે ખાસ કરીને જ્યારે કોઈ એવા યતીમને ખાવું ખવડાવવામાં આવે જેની સાથે તમારું નજીકનું સગપણ પણ છે તો તેમાં બમણો સવાબ થઈ ગયો. એક ભૂખ્યાનું પેટ ભરવું અને બીજું સગાઈની સીલારહમી અને તેનો હક અદા કરવો. فَيَوْمَ ذِي مَسْغَبَةٍ એટલે કે ખાસ કરીને એવા દિવસમાં તેને ખાવું ખવડાવવું જ્યારે તે ભૂખ્યો હોય તે વધારે સવાબનું કારણ છે. એ જ પ્રમાણે યતીમ સગો ન હોય તો એવો ગરીબ હોય જેની ગરીબાઈએ તેને બેહાલ બનાવી રાખ્યો છે તેનાથી ભાવાર્થ ખૂબ ગરીબ અને મોહતાજ વ્યક્તિ છે જેના ઉપર ખર્ચ

સૂરએ બલદ-૯૦ : ૧ થી ૨૦

પારઠ : ૩૦

મઆરિફુલ કુર્આન (ભાગ-૧૧)

કરવામાં આવે, તે જેટલો વધારે મોહતાજ હશે ખર્ચ કરનારો એટલો જ મોટો સવાબ પામશે.

ઈમાનનો તકાદો એ છે કે માનવી માત્ર પોતાની નેકીને પૂરતી ન સમજે બલકે બીજાઓને પણ નેકી કરવાનું માર્ગદર્શન અને પ્રોત્સાહન આપતો રહે :

ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ
આયતમાં ઈમાન પછી મો'મિનની એ ફરજ બતાવવામાં આવી કે તે બીજા મુસલમાન ભાઈઓને પણ ધૈર્ય અને દયાની પ્રેરણા આપતો રહે. ધૈર્યથી ભાવાર્થ નફ્સને બુરાઈઓથી રોકવું અને ભલાઈઓ ઉપર અમલ કરવું છે અને "મરહમત"થી ભાવાર્થ બીજાઓની હાલત ઉપર દયા ખાવી, તેમની તકલીફને પોતાની તકલીફ સમજીને તેમને પીડા, ત્રાસ અને અન્યાયથી બચાવવું છે અને એમાં દીનના લગભગ બધા જ હુકમો આવી ગયા.

تَمَّتْ سُورَةُ الْبَلَدِ بِحَمْدِ اللَّهِ ۚ ۳۳ شَعْبَانَ ۱۳۹۱ هـ

અલ્લમ્દુલિલ્લાહ સૂરએ બલદ પૂર્ણ થઈ.

□□□□□□□□□□

તારીખ : ૧૨ ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૫ મુતાબિક ૨૨ રબિઊલ આબિર ૧૪૩૬ હિજરી
ગુજરાતી અનુવાદક : ઈલ્યાસ પટેલ ખાનપુરી